

Nr 361.

Av herr **Mellén m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad m. m.

Kungl. Maj:t har i proposition nr 207 föreslagit riksdagen att antaga ett komplex av lagförslag, som avse mycket betydelsefulla ändringar i fråga om de kommunala och administrativa förhållandena i stad utan magistrat. Det har gällt för Kungl. Maj:t att i anledning av den förestående indragningen av rådhusrätterna i vissa städer och den därigenom skeende indragningen jämväl av magistraternas träffa lämpliga anordningar för ombesörjandet av de s. k. magistratsbestyren. Man har samtidigt åsyftat att vinna likformighet i förvaltning och administration emellan de städer, som komma att mista sina magistrater, och de hittillsvarande s. k. fögderistäderna, varför vissa förändringar i förvaltningsorganisationen föreslås jämväl beträffande sistnämnda städer.

Enligt de föreliggande förslagen läggas magistratsbestyren i huvudsak på en ny befattningshavare, benämnd kommunalborgmästaren. Prefixet »kommunal» får denne ämbetsman därför att han i första hand skall vara verksam i den kommunala förvaltningen. Han skall nämligen »bistå» — i det av särskilda sakkunniga upprättade förslaget hette det »biträda» — drätselkammaren vid fullgörandet av vad å kammaren ankommer. Därför har kommunalborgmästaren att närvara vid kammarens sammanträden. Han skall härvid även vara föredragande, och han har tilldelats rätt att deltaga i överläggningarna samt att anmäla reservation mot de av kammaren fattade beslut, som han icke vill biträda. Därjämte åsyftar man, att kommunalborgmästaren skall vara verksam även på andra områden inom den kommunala förvaltningen, allt enligt en av stadsfullmäktige för befattningen antagen instruktion.

Vid sidan av de kommunala uppgifterna, som, på sätt framgår av namnet, skola intaga *främsta rummet*, skall kommunalborgmästaren ombesörja ej allenast huvuddelen av de statliga uppgifter, som nu åvila magistrat, utan även en hel del till exekutions-, uppbörds- och mantals-skrivningsväsendet hörande göromål, vilka för närvarande ombesörjas av under magistraten lydande tjänstemän. I fråga om de statliga tjänste-

åliggandena kommer att stadgas i ett för kommunalborgmästaren utfärdat reglemente, som skall fastställas av Kungl. Maj:t, innehållande reglementet därjämte bestämmelser om avlöning och tjänsteförhållanden i allmänhet.

Kommunalborgmästaren tillsättes för livstid med skyldighet att avgå med pension vid viss levnadsålder, men kan på framställning, som av stadsfullmäktige beslutats med kvalificerad majoritet, efter prövning av därför anförda skäl, av länsstyrelsen entledigas.

Inrättandet av en dylik kommunalborgmästaretjänst kan på intet vis anses påkallat av något behov från den kommunala förvaltningens synpunkt. Den omständigheten, att många städer i uttalanden, som föranletts av remisser rörande vissa med rättegångsreformen sammanhängande frågor, framhållit, att de haft stort gagn av magistratens lagfarna ledamöter jämväl i den kommunala förvaltningen, får ej åberopas som skäl för ett obligatoriskt införande i städernas kommunala centralorgan av ett tjänstemannaelement, allra minst av en tjänsteman, som till följd av en mångfald honom åvilande viktiga uppgifter av rent statlig karaktär står under kontroll av flera olika statsmyndigheter och som på grund av sin ställning inom drätselkammaren måste åt denna giva en starkt *byråkratisk* anstrykning. Det synes framgå av propositionen, utan att dock någonstädes ett fullt tydligt besked lämnas om huru befattningen kommer att i normala fall vara anordnad, att man tänker sig, att kommunalborgmästaren skall vara antingen överexekutor eller stadsfogde, i vilket avseende han kommer att sortera under vederbörande hovrätt resp. länsstyrelse. Han skall vidare vara polischef, i vilket avseende han kommer att sortera under landsfogden. Han skall hava vissa bestyr med kronopubbörd och mantalsskrivning, i vilket avseende han skall lyda under länsstyrelsen, närmast landskontoret. Han skall omhänderväsa magistratens bestyr enligt fastighetsbildningslagen, i vilket avseende han kommer att lyda under fastighetsregisterkommissionen. Han skall vara notarius publicus. Han skall i många fall vara inskrivningsdomare, i vilket avseende han kommer att lyda under hovrätten. Slutligen skall han ombestyrja hela den stora mängd av olikartade göromål enligt skilda författningar, som nu åvila magistraterna, och i likhet med magistraterna i dessa avseenden sortera under länsstyrelsen.

Det förefaller ofattbart, att man vid anordnandet på dylikt sätt av kommunalborgmästaretjänsten icke uppmärksammat, att det är något för vårt kommunala liv alldeles främmande att giva en ämbetsman en obligatorisk plats i det kommunala centralorganet och jämväl andra viktiga kommunala funktioner. Meningen är, att kommunalborgmästaren skall vara medlem av samt i regel sekreterare i övriga stadens nämnder. Han skall åtminstone i de städer, som ej äro bland de större, i regel också vara sekreterare i stadsfullmäktige, samtidigt med att han äger

deltaga i stadsfullmäktiges överläggningar, i likhet med vad nu är förhållandet med magistratens ordförande.

På denna punkt kommer säkerligen att invändas, att kommunalborgmästareinstitutionen icke är någon nyhet för oss. Den finnes sedan 1920, ehuru visserligen i något annan form än som nu tillämnas. Härtill må genmålås, att institutionens framgång dock varit föga lysande. Ingen av de 18 äldre fögderistäder, som hava sin rätt att ordna styrelseförhållandena obeskuren, har funnit anledning att övergå till systemet med kommunalborgmästare, utan de hava alla föredragit att tillgodose behovet av juridisk sakkunskap i förvaltningen på samma sätt som hittills magistratsstäderna, d. v. s. genom anställande i vanliga former av stadsombudsmän eller sekreterare eller genom anlåtande av praktiserande jurister eller på annat i de särskilda fallen lämpligt sätt.

Det bör också erinras om att av de sju nystäder, som tillkommit med villkor att kommunalborgmästare skulle tillsättas, endast fyra ansett sig härför vara i behov av juridiskt bildad person. De övriga hava till kommunalborgmästare utsett lekmän.

Enligt vår uppfattning står den anordning av kommunalborgmästare-tjänsten, som i propositionen skisseras, i påtaglig strid med de av ålder gällande principerna för kommunal självbestämmanderätt i vårt land, principer, som måste anses dyrbara för oss alla, vare sig vi bo i städerna eller på landet.

Ett avsteg från dessa principer skulle enligt vårt förmenande endast kunna försvaras, om de berörda kommunerna efter sorgfällig prövning förklarade sig villiga att godkänna den nya ordningen. Detta förhållande föreligger emellertid ingalunda i nu förevarande fall. Tillfälle till sådan prövning har icke ens medgivits städerna, och de röster, som det oaktat sökt göra sig hörda, hava så gott som enhälligt och med synnerlig styrka utdömt den föreslagna anordningen. Med rätta frågor man, varför just dessa kommuner skola ställas under uppsikt av en utav statsmyndigheterna kontrollerad tjänsteman, då alla andra kommuner, både större och mindre, få ograverat behålla sin av ålder utövade befogenhet att ombesörja sin förvaltning genom valda förtroendemän eller genom tjänstemän, som utan restriktioner medelst fria avtal anställas av kommunen själv.

Då vi härovan uttalade, att kommunerna i fråga icke givits tillfälle att pröva det förevarande lagförslaget, och detta vårt påstående strider mot i propositionen lämnade uppgifter, anse vi oss böra närmare motivera detta vårt omdöme.

Om den s. k. stadsstyrelsekommissionens förslag av år 1917 ansågo magistratsstäderna med fog, att de icke anginge dem, enär tvångsförläggning då ännu icke var ifrågasatt och magistratsstäderna icke hade för avsikt att frivilligt avstå från den kommunala rättsskipningen.

De s. k. kommunalförvaltningssakkunnigas förslag, som avgavs 1929 och som var på remiss till samtliga de berörda städerna, innebar något helt annat än det förslag, som nu lanceras. Enligt 1929 års förslag skulle ej endast de kommunala utan även de statliga uppgifterna handläggas av ett kollegium av för viss tid valda *förtroendemän*, av vilka en, borgmästaren, skulle vara självskriven ordförande. Inga kompetensvillkor voro uppställda för borgmästaren. Till denna befattning kunde alltså väljas en vanlig kommunalman, som åtnjöt stadsfullmäktiges förtroende.

Det ligger i öppen dag, att det råder en himmelsvid skillnad mellan 1929 års förslag och det nu föreliggande, på 1931 års sakkunnigas »utkast» uppbyggda förslaget. Förklaringen till skiljaktigheterna är i viss mån, att 1929 års förslag avsåg samtliga städer i riket, under det att 1931—32 års förslag endast är inriktat på att skapa en organisationsform åt städer av den storleksordning, som nu närmast skall tvångsvis förläggas under landsrätt. Det har nu gällt att så hastigt som möjligt lägga fram ett förslag, som kunde nödtorftigt duga åt dessa städer, på det att tvångsförläggningen måtte kunna omedelbart taga sin början.

Då i propositionen göres gällande, att det nu föreliggande förslaget utgör endast en överarbetning av 1929 års förslag, så kan man enligt vårt förmenande, om ordet »överarbetning» toges i den vanliga bemärkelsen, icke medgiva, att uttalandet är med verkliga förhållandet överensstämmande. Emellan borgmästaren enligt 1929 års förslag och kommunalborgmästaren enligt 1932 års förslag finnas nästan inga beröringspunkter. Den uppmärksamma läsaren av den sammanfattning av huvudinnehållet i yttrandena över 1929 års förslag, som finnes intagen under bilaga A, finner också omedelbart, att så gott som allt som där säges saknar tillämplighet på det nu föreliggande förslaget. Man rör sig i yttrandena uppenbarligen på helt andra tankebanor.

Det är därför enligt vår uppfattning oriktigt att såsom stöd för en vägran att lämna städerna tillfälle att yttra sig över det nu framlagda förslaget åberopa, att de haft tillfälle att yttra sig över 1929 års förslag.

Än mindre får anses, att den överläggning, som ägde rum vid en av Svenska stadsförbundet anordnad konferens den 5 december 1931, gjort en remiss i vanlig form till de samhällen, varom fråga är, överflödig. Det har från städernas sida skarpt påtalats, att endast några få dagars beredsetid stod till buds för de i konferensen deltagande ombuden. Dessutom hade de utsedda ombuden icke bemyndigande att föra talan för städerna, utan konferensen var helt och hållet av rådpläggande natur. Slutligen nödgas vi mot departementschefens uppfattning hävda, att det såväl vid konferensen den 5 december som vid ett senare den 11 mars detta år hållet möte mellan en stor mängd stadsombud gjordes mycket betydelsefulla anmärkningar mot de huvudgrunder, på vilka såväl 1931 års sakkunniga som departementschefen byggt.

Ävenså vilja vi göra gällande, att de förhållanden, varom nu är fråga — nämligen om ordnandet av kommunernas inre enskilda angelägenheter — äro av den ömtåliga beskaffenhet, att det bör ligga i sakens natur, att kommunerna behandlas med alldeles särskild hänsyn. Man bör i det längsta försöka att ordna dessa saker i samförstånd med kommunerna. Varje ingrepp med tvångslagstiftning på dessa områden blir särskilt förhatligt.

Till sist vilja vi göra gällande, att frågan icke är av den brådskande natur, som departementschefen anser. Han anför till stöd härför, att borgmästaretjänsterna för närvarande äro vakanta i fem städer (Arvika, Filipstad, Kungsbacka, Marstrand och Örnsköldsvik). Enligt vårt förmenande skulle ett uppskov med förevarande lagstiftningsärende icke ens beträffande ordnandet av förhållandena i dessa städer behöva medföra någon tidsutdräkt, enär Kungl. Maj:t lär vara oförhindrad att under remisstiden verkställa sådan utredning, som förutsattes i den uti propositionen nr 206 föreslagna lagen om stads förening i judiciellt avseende med landsbygd. Härigenom skulle man så att säga på experimentell väg få ett fastare grepp på vad den föreslagna reformen i verkligheten innebär, ej minst i ekonomiskt avseende, såväl för kommunerna som för staten.

Under åberopande av vad vi sålunda anført få vi hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 207 icke måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 9 april 1932.

Karl Mellén,

Carl Bengtsson.

Arvid Thelin.